

TARİHÇİNİN YAZDIĞI TARİHİ ROMAN OLARAK *BEDEL*¹

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet YIKIK²

ÖZET

Önemli şahsiyetler ya da meydana gelmiş belli başlı olaylar, tarihçilerin başlıca çalışma alanını oluşturur. Tarihçiler, resmi ya da kişisel belgeler aracılığıyla bilgi toplarlar. Doğruluğuna inandıkları bilgileri yorumlayarak bizimle paylaşırlar. Öte yandan aynı konuların, bilim alanının dışına çıkarak edebiyat sahasına da dahil olduğu eski çağlardan beri tanık olunan bir gerçekliktir. Yazarlar, destandan romana ulaşan bir çizgide tarihçilerin malzemesini kurgu dünyasına taşımışlardır. Ancak bu durum, romanlarda yansıtılan tarihin, *gerçek tarih*le örtüşüp örtüşmediği sorunsalını doğurur. Nitekim romancılar, gerçeği nedenleriyle birlikte anlatmaktan ziyade, tarihi bir dönemi ve kişileri imgesel bir düzlemde ve kurmacanın kurallarına uygun bir biçimde aktarmayı amaçlarlar. Bu şekilde, okurları, tarihi kişiliklerle kurgu dünyasında buluştururlar.

Genellikle tarihi roman okurları, tarihi tarih kitapları yerine, kahramanlarla özdeşleşebilecekleri tarihi romanlar aracılığıyla öğrenmeye meylederler. Tarihi romanların ilgi görmesindeki başlıca nedenlerden biri budur. Bu bağlamda bu çalışmada, bir tarih profesörü olan Tufan Gündüz'ün kaleme aldığı *Bedel* romanı mercek altına alınacaktır. Tarihçiyle romancı rollerinin birleştiği romanda, 16. yüzyılda, Sultan II. Bayezid döneminde meydana gelen isyanlar, yönetim boşlukları ve bunların sonucunda Sultan Bayezid'in oğulları Selim, Korkut ve Ahmet arasındaki taht mücadelesi anlatılır. Devlet yönetiminde hakkaniyet, iktidar ve liyakat gibi kavramlar sorunsallaştırılır. Bu çalışmada, tarihçi-yazarın, söz konusu dönemi ve tarihi kişilikleri kurgu dünyasında nasıl sunduğu irdelenerek okura vermek istediği iletiler üzerinde durulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Tufan Gündüz, Tarihi Roman, Devlet Yönetimi, İktidar Mücadelesi, Liyakat.

¹ Bu makale 10-12 Nisan 2021 tarihleri arasında Antalya'da düzenlenen ASEAD 7. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda tebliğ olarak sunulmuştur.

² University of Cyprus, Faculty of Humanities, ORCID: 0000-0002-5796-7058, yikik.ahmet@ucy.ac.cy
Araştırma Makalesi/Research Article, Geliş Tarihi/Received:05/04/2021–Kabul Tarihi/Accepted: 24/06/2021

BEDEL (REQUITAL) AS A HISTORIC NOVEL WRITTEN BY A HISTORIAN

ABSTRACT

In so far as history is a science, we believe historians arrive -or can arrive- at an authoritative account of the past. Yet we understand that history has long been the subject-matter of literature. From the epic to the novel, writers have conveyed historical material to their readers. This raises the question of *genuine historicity*. But rather than competing with historians to provide a credible account of the truth, novelists aim to *revive* an historical period -they entertain readers by offering them the opportunity of a vivid encounter with the past. That this has its appeal is no surprise.

In general, readers prefer learning history through historical novels in which they can identify with a narrative's heroes, rather than traditional history books. As such, historical novels are beginning to attract the attention of academic historians. It is in this context that this study considers the novel *Bedel*, written by Tufan Gündüz, a professor of history, in which his roles as novelist and historian converge. *Bedel* concerns the events of the 16th century rebellion that took place during the reign of Sultan Bayezid II., and the ensuing power-struggle between his sons, Selim, Korkut, and Ahmet. Central to the story is Gündüz' exploration of the concepts of equity (justice), power and of fitness to rule. This paper will focus on the message *Bedel's* historian-writer intends to convey, examining how he presents this period and its historical personalities in the world of fiction.

Keywords: Tufan Gündüz, Historic Novel, Governance, Power Struggle, Fitness to Rule.

GİRİŞ

Tarihi roman, kısaca konularını geçmişten, tarihsel olay ve kişilerden alan roman türüdür. Bu kategoriye giren yapıtların geçmişe odaklandığı görülür. Bir başka deyişle geçmiş bugüne taşır. Ancak yazar geçmiş canlandırırken bugünün değil, değinilen eski zamanlardaki bakış açısını ve genel atmosferi yansıtmaya özen gösterir (Özdemir, 1981, s. 239). İskoç yazar Walter Scott (1871-1832)'un, *Waverley* (1814) adlı yapıtı, ilk tarihi roman olarak kabul görmektedir (Britannica, 2021). Scott, eserinde İskoç halkına ait efsane ve halk hikâyelerinden yararlanmış ve İskoçya tarihinden 1745 Jakobin Ayaklanması 'sını işlemiştir (Çelik, 2002, s. 58). Lukács'a (1962) göre, aslında tarihi konuları işleyen romanlara 17. ve 18. yüzyıllarda da rastlanır. Ayrıca klasik tarih ve mitlerin ortaçağ uyarlamaları tarihi romanın ilk örnekleri olarak değerlendirilebilir; hatta türün kökenini Çin ve Hindistan'a bile dayandırabiliriz. Bununla birlikte, önceki yüzyıllarda yazılan romanlarda tarih oldukça yüzeysel bir şekilde yansıtılır. Başka bir deyişle, söz konusu öncü yapıtlarda, tarihin -yalnızca- bir kostüm gibi romana giydirilmesine tanık oluruz. Ancak karakterlerin psikolojileri ve davranışları, eserin olay örgüsünün geçtiği çağdan ziyade romanın yazıldığı çağın özelliklerini taşır. Dolayısıyla, anlatılan/betimlenen çağın somut ve gerçekçi bir temsilini sunmazlar.

Oysa, Scott’la birlikte, tarihi karakterlerin yaşadıkları çağa özgü, doğrudan o çağla ilişkilendirilebilen bireysel özellikler taşımalarına tanık oluruz. Bu bağlamda, tarihi romanda olay örgüsünün geçtiği zamanın, sosyal ortamın ve karakter psikolojisinin somut ve gerçekçi bir biçimde verilmesi gerekmektedir (Lukács, 1989, s. 19). Sahinis (1981), tarihi romanın babası olarak bilinen Scott’tan önce de tarihi konu alan romanların yazıldığını söyler. Ancak onların romandan çok tarihi alegoriler ve tarihi romanslar olduğunun altını çizer. O Gomberville, ó La Calpranède ve Mlle de Scudéry vd. Fransız yazarların çok ciltli düzyazı eserler yayımladığı bilgisini paylaşır. Bununla birlikte, 17. yüzyılın ortalarında yayımlanan bu eserlerin ne tarihle ne de romanla ilgisi olmadığını savunur. Bunların, tarihi karakterlerin başından geçen olağandışı serüvenlerin anlatıldığı çok uzun anlatılar olduğunu bildirir. Yazarlarının da tarihi gerçekliğe bağlı kalma endişesi taşımadığının altını çizer. Lukács’ın üstte değinilen görüşlerine paralel olarak söz konusu yapıtların çağın gerçekliğini yansıtmadığını vurgular (Sahinis, 1981, s. 11). Bugünkü anlamıyla ne bir bilim dalı olarak tarihin ne de bir edebiyat türü olarak romanın gelişmediği bir dönemde “tarihi roman”ın yazılmasının olanaksızlığı üzerinde durur. Sahinis, tarihin temelini 18. yüzyılda özellikle David Hume (1711-1776), William Robertson (1721-1793) ve Oliver Goldsmith tarafından atıldığını anımsatır. Bir edebi tür olarak roman da düzyazı alanında önceki benzerlerinden daha farklı bir “yapı” kazanmış olarak hem Fransa’da hem de İngiltere’de aşağı yukarı aynı zamanda doğmuştur (Sahinis, 1981, s. 12-13). Walsh’a (1977) göre ise bir romanın ‘tarihi roman’ kategorisine dahil olabilmesi, tarihin malzemesini oluşturan toplumsal olayları ve koşulları konu edinmesine bağlıdır. Yazarın tercihiyle söz konusu olay ve koşullar romanda bütünlüklü bir bakışla ya da belirli bir açıdan ele alınabilir. Romanın ne zaman yazılmış olduğu bir önem teşkil etmez (Walsh, 1977, s. 19).

19. yüzyıldan başlayarak 20. yüzyılın ortalarına değin yazılan tarihi romanlarda daha çok klasik/çizgisel tarih anlayışı egemendir. Günümüzde artık tarihin çizgisel bir doğrudan belli bir hedefe doğru ilerlediğini öngören tarihsel ilerlemeci anlayışın eskisi kadar kabul görmediği gözlemlenir. Tarihin, bir bilim olup olmadığı bile sorgulanır duruma gelmiştir. Nitekim postmodernizmle eş zamanlı ortaya çıkan yeni tarihselcilik kuramına göre tarihin, tarafsız ve güvenilir bir biçimde hakikati ve nedenselliği yansıtmaması olanaksızdır. Tarih, kaçınılmaz olarak araştırmacının ideolojisinden, inançlarından, değerlerinden ve yazıldığı/kayda geçirildiği anda mevcut olan iktidar ilişkilerinden, sosyal yapılardan, kültürel alışverişlerden etkilenir. Dolayısıyla, tarih sanıldığı aksine nedenselliğe dayanmaz ve lineer bir tarzda işlemez. Bütün tarihsel metinler siyasi ve sosyal yapının ürünüdür ve tarih yazıcısının kişisel yorumundan etkilenir (Tutucu, 2020, s. 112; Huyugüzel, 2018, ss. 570-572).

Yukarıda verilen *tarihi roman* tanımı, türün kapsamına ilişkin ortalama bir fikir verir. Ancak çizgisel ve tarihselci tarih anlayışını savunanların oluşturdukları kutuplaşma nedeniyle türün kapsamını belirleyen kesin kriterler üzerinde henüz görüş birliğine varılamamıştır. Bu nedenle, tarihi roman sınıflandırılması yapılırken dikkate alınması gereken başlıca ölçütü belirlemeye yönelik tartışmalar sürmektedir. Tartışmaların, özellikle romanın olay örgüsünün geçtiği *zamana* odaklandığı görülmektedir.

Söz gelimi eğer yazar, yapıtında tanıklık ettiği ve artık geçmişte kalan bir zaman dilimini kurgu dünyasına taşırsa, romanın *dönem romanı* olduğu değerlendirilmesi yapılabilir. Öte yandan çağının ruhunu yansıtan, olay örgüsünün arka planında belli başlı siyasi, ekonomik ve toplumsal gelişmelere yer veren her roman, yayımlanışının ardından yıllar geçtikçe, *tarihi roman* olarak kabul görmeye adaydır. Yüzyıllar öncesinden tarihsel kişilikleri ve olayları kurgu dünyasına taşıyan yazarlarsa gerek okurları gerekse eleştirilenleri üstte betimlenen kısır döngüye girmekten kurtarılırlar. Bu bağlamda, bugün artık var olmayan Osmanlı dönemini sayfalarına taşıyan bir yapıt, rahatlıkla *tarihi roman* olarak sınıflandırılabilir. Ancak bu yönde bir tercih, romancıların zaman zaman tarihi kişilikleri ve olayları yanlış aktardıkları ya da tarihi gerçekliklerle oynadıkları yönünde eleştirilere maruz kalmasına neden olabilir. Yeni tarihselçi anlayışı paylaşan yazarlar, bu tür eleştirilere önem vermezler. Neticede roman yazdıklarının bilincindedirler. Kurgu dünyasının uçsuz bucaksızlığında yazın faaliyetlerini sürdürürler. Bununla birlikte, klasik tarihi roman anlayışıyla eser veren yazarlar, -doğru olarak kabul ettikleri- tarihi gerçekliklere bağlı kalma prensibinden ödün vermek istemezler. Romanlarını, anlattıkları geçmiş dönemi *gerçekçi* bir biçimde yansıtmak şeklinde kurgularlar. Ancak kurguyu ikinci plana iten böylesi *tutucu* eğilimler sonucunda yaratıcılıklarını kısıtlarlar ve eserlerin 'edebi değer'inden ödün verirler.

Tarih ve romanı aynı düzlemde bir araya getiren tarihi romanlara okurun yoğun ilgi gösterdiği gözlemlenmektedir. Okur, bu romanlara yalnızca iyi vakit geçirmeye yarayan eğlenceli metinler olarak yaklaşabilir. Öte yandan tarihi, monoton, kuru bir anlatıma sahip tarih kitapları yerine, romanlar aracılığıyla öğrenmek isteyen okurların varlığı görmezden gelinemez. Kapitalist dünya düzeninde kitabın, daha spesifik olmak gerekirse romanın, bir piyasa değeri olduğunun altını çizmek gerekir. Nitekim tarihi romanların, azımsanmayacak bir kitleye hitap ettiğini gözlemleyen yayıncıların, bu doğrultuda bir edebiyat üretimini desteklemeleri, maddi getirisi göz önüne alındığında akıllıca bir tutum olarak değerlendirilebilir. Türkiye roman piyasasından örnek vermek gerekirse Turgut Özakman'ın *Çılgın Türkler* (2005) adlı romanının rekor bir satış yaparak iki yıl içinde 347 baskı yaptığını belirtmek gerekir (Sipahioğlu, 2018). Dolayısıyla günümüzde gerek popüler edebiyat alanında gerekse *yüksek edebiyat* alanında eserler veren yazarların tarihi romanlar yazma eğiliminde olduklarını gözlemleyebiliriz. Okurun, tarihi romanlara yönelmelerinin nedeni ne olursa olsun, yazarların, bu tür aracılığıyla okura birçok mesaj verilebileceği yadsınamaz. Nitekim, türün babası olarak nitelenen Walter Scott, kendisinin roman yazma amacının sadece okuyucularını eğlendirmek olmadığını, aynı zamanda onlara -daha az kuru ve usandırıcı- bir tarih bilgisini aktarmak olduğunu belirtmiştir (Politi, 2004, s. 21). Tarihi romanda yazarın, bilinçli ya da bilinçsizce metne sızan tarih yorumu okurun gerek bireysel gerekse toplumsal kimlik algılarını etkileyebilir. Bu bağlamda yazarın, tarihi nasıl yorumladığı ve anlatılaştırdığı meselesi üzerinde durmak gerekir. Nitekim tarih, salt geçmişe değil, şimdiki ve geleceğe de hizmet eder. Geçmişle ilgilidir, ama şimdiki yazılır. Tarih aracılığıyla geçmişten öğrendiğimiz gibi şimdiki ve geleceği de kurarız. Bu döngü içerisinde geçmişi de baştan kurarız (Nietzsche, 2006, s. 7).

Estetik değeri veya popüler niteliği olan ve tarihe yönelen hemen hemen bütün modern dönem romanları farklı bakış açılarına yaslansalar da tarihsel bilgiyi farklı yorumlasalar da kolektif bir kimliğin inşasında benzer bir rol üstlenirler (Göncü, 2018, ss. 171-172).

Aşağıda *Bedel* romanı, edebiyat sosyolojisi teorisinin altını çizdiği, “belirli bir zaman, mekân/ülke ve toplum içerisinde konumlanan yazar ve okur” ilkesinden yola çıkılarak analiz edilmiştir (Tsiolis, 1996, s. 210). Bu bağlamda yaşadığı çağ, ülke ve ait olduğu toplumu göz önünde bulundurarak yazarın yapıtını yazma niyeti ve bununla birlikte okurun yapıtı nasıl algıladığı/algılayabileceği çözümlenmeye çalışılmıştır. İlk olarak aynı zamanda bir tarihçi olan yazar Tufan Gündüz kısaca tanıtılmıştır. Sonrasında, romanın Osmanlı tarihinden esinlenerek kurgu dünyasına yansıtılan olay örgüsü ve karakterleri üzerinde durulmuştur. Ardından tarihi roman bağlamında gerçeklik ve kurgu kavramları irdelenmiştir. Sonuç bölümünde ise, devlet yönetimi, iktidar mücadelesi ve liyâkat gibi kavramların sorunsallaştırıldığı yapıtta, yazarın okura vermek istediği açık ya da gizli iletilerin belirlenmesine çalışılmıştır.

1. YAZARIN BİYOGRAFİSİ

Tufan Gündüz (d. 1964), doktora derecesini Gazi Üniversitesi’nde, Genel Türk Tarihi Anabilim dalında, 1996 yılında almıştır. Akademisyen olarak görev yaptığı aynı üniversitede, 2011 yılında, Yeniçağ Tarihi dalında profesör unvanını kazanmıştır. 2013 yılından itibaren akademik çalışmalarını Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü’nde sürdürmektedir. Özellikle, Osmanlı Devleti ve Safeviler döneminde yaşayan Türkmen aşiretleri üzerine araştırmalar yapmıştır. Makale, kitap bölümü ve kitap olarak birçok akademik yayını bulunmaktadır. Türk tarihi alanındaki başarılı çalışmalarından ötürü kendisine 2018 yılında, Halil İncancık Tarih Ödülü verilmiştir. Akademik çalışmalarının yanı sıra edebiyata da ilgi duyan Gündüz, *Nisan’ın İlk Günü* adlı ilk romanını 2011 yılında yayımlamıştır. Yazar ayrıca televizyon (dizi, belgesel) ve tiyatro alanlarındaki bazı projelere senarist/metin yazarı olarak katkıda bulunmuştur. Son dönemde ise TRT 1’de yayımlanan “3’te 3” adlı tarih yarışması programında uzman danışman olarak televizyon seyircisinin karşısına çıkmaktadır (Bibliyografya, 2021; Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları, 2021; Gündüz, 2020, s. 4). Gündüz’ün popüler bir televizyon programında yer alması, onun geniş kitleler tarafından tanınan ve saygı duyulan bir tarih profesörü olmasını sağlamıştır. Gündüz’ün bu çalışmaya konu teşkil eden ikinci romanı *Bedel*, 2020 yılında Yeditepe Yayınları tarafından yayımlanarak okurlarla buluşturulmuştur.

2. BEDEL’İN OLAY ÖRGÜSÜ

Bedel, klasik romanlara özgü bir doğa betimlemesiyle başlar ve romanda anlatım hakim bakış açılı 3. tekil (O) anlatıcı aracılığıyla gerçekleştirilir. Olay örgüsü büyük oranda kronolojiktir. Sultan II. Bayezid’in (1481-1512) iktidarının son yıllarına, Osmanlı Devleti’nin bilhassa Safevilerle arasındaki rekabette güç kaybettiği döneme odaklanır. Olaylar 1511 ve 1512 yıllarında geçer.

Sultan II. Bayezid, gerek yaşlılık gerekse maruz kaldığı sağlık sorunlarından ötürü devleti yönetmekte ve düşmanlarıyla başa çıkmakta aciz kalmıştır. Bu dönemde Osmanlı Devleti Safevi Devleti karşısında güç ve itibar kaybetmiştir. Anadolu'nun birçok yerinde Kızılbaş Türkmen aşiretleri isyan çıkarmış ve kabileler halinde Safevi Devleti Sultanı Şah İsmail'e bağlılıklarını sunmak üzere Erivan'a gitmişlerdir. Bu gelişmelerden rahatsızlık duyan II. Bayezid'in oğulları; Selim, Korkut ve Ahmet tahtı babalarından almak üzere harekete geçmişlerdir. Çok geçmeden baba ve oğullar arasında kanlı ve acımasız bir taht mücadelesi patlak vermiştir. Devlet yönetiminde tahta oturmanın kişiye kazandırdığı gücün yanı sıra ona ödemek zorunda bıraktığı bedel(ler) muhtelif açılardan ele alınmıştır. Yazarın, romanın çatısını kurarken tarihi gerçekliklerden yararlandığı gözlemlenir. Eser, kardeşlerini saf dışı bırakan Şehzade Selim'in babasını tahttan indirerek Sultan olmasıyla sona erer. Ancak tahta çıkmak için en yakın akrabalarını feda etmek zorunda kalması, yüzleşmesi gereken en ağır bedel olarak karşısına dikilmiştir.

3. BEDEL'DE KARAKTER ÇİZİMİ

Lodge, tarihyograpfinin/tarih yazımının seçilmiş insan yaşamlarındaki olayların belli kısımlarını bize verdiği dikkat çeker. Ancak tarih yazımında bu seçme işinde bilimsel bir metot gözetilse bile bilinçli deneyimlenen olayların yoğunluğunu sunmakta yetersiz kalınmaktadır. Buna karşın anlatı edebiyatı ve özellikle roman bunu yapabilir (Lodge, 2017, s. 23). Gündüz'ün, tarihi kişilikleri romana aktarırken benzer bir motivasyonla hareket ettiği düşünülebilir. Roman'da sırasıyla önce Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul'daki Topkapı Sarayı'nda bulunan Sultan II. Bayezid okura takdim edilir. Ardından Osmanlı Devleti'nin farklı vilayetlerinde sancak beyliği yapan oğulları ardı sıra tanıtılır. İlk olarak Teke Sancağı'nın başında bulunan en büyük oğul Şehzade Korkut çıkar okurun karşısına. Ardından Amasya Sancağı'nı yöneten Şehzade Ahmet ve son olarak da Trabzon Sancağı'nda bulunan Şehzade Selim. Bunların yanı sıra Sultan Bayezid'in, yıllar öncesinde taht mücadelesine giriştiği, kardeşi Şehzade Cem de birkaç sahnede boy gösterir. Onun romanda yer alması, Sultan Bayezid'in duyduğu vicdan azabından kaynaklanır. Şehzade Cem, hatıralar ve sanrılar aracılığıyla romana iliştilir. Ayrıca Kızılbaş Türkmen Dergâhı lideri Şahkulu Halife de romanda kısaca üzerinde durulan ikincil karakterlerden biridir. Anlatıcının, Safevi Devleti'nin yöneticisi Şah İsmail'i de dolaylı yoldan tanıttığının altını çizmek gerekir. Ancak romanın odak noktasında Osmanlı Sultanı ve şehzadeler yer alır. Arka planda ise devlet çarkının sağlıklı bir biçimde işlemesi için çabalayan *akıl sahipleri* diye bir zümrenin varlığı duyumsanır. Anlatıcının tarihi şahsiyetleri olumlu ve olumsuz özellikleriyle birlikte aktarması dikkat çeker. Bu bakımdan anlatıcının onları idealize karakterler olarak sunmadığının altını çizmek gerekir. Bununla birlikte romanda, yazarı temsil ettiği hissedilen anlatıcının, karakterleri çizerken tarafsız bir tavır sergilememesi dikkat çeker.

3.1 Roman Karakteri Olarak Sultan II. Bayezid

Romanın başında 1511 yılının kış mevsiminde Safevi Devleti'nden gelen bir elçi Sultan II. Bayezid'in huzuruna çıkarak ona Şah İsmail'in mesajını ve hediyelerini iletir. Şah İsmail, gönderdiği hediyelerle Osmanlılardan her yönden üstün olduğunu sergilemek niyeti taşıdığını belli eder. Bu esnada 3. tekil kişi anlatıcı tarafından Osmanlı padişahının yaşının ilerlemesiyle birlikte birçok sağlık sorunuyla boğuştuğu, vezirlerinin arkasından işler çevirdiğinin ayırında olmasına karşın onlara engel olamadığı, orduda huzursuzluk olduğu ve disiplinin bozulduğu, devlet hazinesinin neredeyse boşaldığı, Anadolu coğrafyasında yaşayan Kızılbaş Türkmen topluluklarının, o devirde güç kazanan Şah İsmail'in topraklarına doğru göçe başladığı ve yer yer isyanlar çıkardıkları bilgileri paylaşılır. Ayrıca Şah İsmail'in tahta geçtiği sekiz yıldan beri Tebriz'de ezana "eşhedü enne aliyyen veliyullah" [şehadet ederim ki Ali Allah'ın velisidir] sözü eklendiğine vurgu yapılarak İslâm dinini yorumlama açısından da iki devletin aralarındaki anlaşmazlıklar ve bakış açısı farklarının altı çizilir (Gündüz, 2020, s. 7). Tüm bunların üstüne, Safevi elçisinin yanında getirdiği bir kutu içinde Özbek Hanı Şeybani Han'ın içi saman doldurulmuş kellesini Sultan Bayezid'e sunarak Şah İsmail adına güç gösterisinde bulunması, Sultan'ı oldukça öfkelenir. Ancak elçinin hakaretâmiz tutumu karşısında Sultan, ordusunu toplayıp Safevilere karşı savaş açacak maddi ve askeri güce sahip değildir. Dolayısıyla Sultan Bayezid'in bu çaresizliği halk arasında onun aleyhine çeşitli dedikoduların yayılmasına yol açar. Çok geçmeden söz konusu dedikodular çeşitli sancaklarda sancak beyliği görevinde bulunan dört oğluna ulaşır. Böylelikle şehzadelerde, Sultan Bayezid yerine tahta çıkma ve devlete eski gücüyle birlikte itibarını geri kazandırma düşüncesi uyanmaya başlar. Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere anlatıcı, Sultan Bayezid'i, yaşlılık ve hastalık yüzünden Osmanlı Devleti'ni lâıykıyla yönetecek, iç ve dış sorunların üstesinden gelecek meziyetlerini yitirmiş zayıf bir padişah olarak yansıtır.

3.2 Roman Karakteri Olarak Şehzade Korkut

Şehzade Korkut, Teke Sancağı'ndan sorumlu en büyük oğul olarak takdim edilir. Eşi Gülru, şehzadenin son zamanlarda sık sık gördüğü kâbuslardan endişe duymaktadır. Korkut rüyalarında derin sularda boğulduğunu görmektedir. Bu noktada yazarın, taht kavgası yaşanacağı ve şehzadelerin başına gelebilecek akıbetleri sezdiğine ilişkin ipuçları vermek için kurguya böylesi bir ayrıntı eklediği düşünülebilir. Neredeyse elli yaşında olan Şehzade Korkut'a ilişkin şu bilgiler verilir: Teke Sancağı'nın idaresini bile yüksünür, günlerini eser yazmak, fikir tartışması yapmak, şiirle, nesirle uğraşarak geçirir. Konağında şairler eksik olmaz, meclisinde her gece bir başka şenlik kopar. Ancak son günlerde ona getirilen haberlerden ötürü neşesi kaçmış ve uyku uyuyamaz hale gelmiştir (Gündüz, 2020, s. 21). Söz konusu verilerden, anlatıcının (ya da onun aracılığında fikirlerini dile getiren yazar Gündüz'ün) Korkut'un tahta çıkacak gerekli niteliklere haiz olmadığı görüşünde olduğu sezinelebilir.

3.3 Roman Karakteri Olarak Şehzade Ahmet

Şehzade Ahmet'i Amasya vilayetinde kaldığı ve şehrin güvenliğini temin ettiği kaleyle birlikte tanıtmaya girişen anlatıcının, gerek bulunduğu doğal çevrenin gerekse şehzadenin karakterindeki çetin özelliklere öne çıkartma gayretinde olduğu dikkat çeker. Uzun yıllardır Amasya'da kalan Şehzade Ahmet'in, babasının ölüm haberini beklediği ve sonrasında tahta çıkmak üzere İstanbul'a gitmeyi düşlerken rakipleri, bir başka deyişle kardeşlerinin de aynı düşü paylaştığının bilincinde olmasından dolayı içini kemiren çatışmalı duygu ve düşüncelerle baş başa kaldığı yansıtılır. Bir şehzadenin, tahta çıkmak için babasının ölmesi haberini bir müjde olarak kabul edip edemeyeceği sorunsallaştırılır. Öte yandan şehzadenin eğitimini üstlenen lalasıyla arasında geçen konuşmalardan; Ahmet'in vilayete on beş yaşında geldiği, aradan otuz yıl geçtiği, Amasya'da beklemekten çok sıkıldığı, bir an evvel tahta geçmek arzusunda olduğu, Safevilerin güç kazanmasıyla Osmanlı Devleti'nin itibar kaybettiği, Kızılbaş isyanlarının bastırılmamasından ötürü babasına hınç duyduğu vb. bilgiler okurla paylaşılır. Şehzade bir an önce Safevilere karşı sefere çıkmayı istemektedir. Yine aynı diyaloglarda padişahların ömrünün uzun şehzadelerinse kısa olduğu cümlesinin geçmesi dikkat çeker (Gündüz, 2020, ss. 29-34). Bu ayrıntıyla yazarın taht kavgası nedeniyle olacıklara ilişkin ipuçları verdiği ve okura kaçınılmaz sona doğru hazırladığı düşünülebilir.

3.4 Roman Karakteri Olarak Şehzade Selim

Anlatıcı, Şehzade Selim'i idaresinden sorumlu olduğu Trabzon vilayetinde bir pazar yerini ziyaret ettiği sırada okura tanıtır. Yanında lalası Halimî Çelebi olduğu sırada şehre giderek pazar yerini ziyaret eden genç şehzadenin at üstünde oldukça heybetli bir görünüşe sahip olduğu ve halka korku verdiği üzerine basa basa vurgulanır. Onun asık suratı ve ciddiyeti, şehzade Korkut ve Ahmet'in güler yüzlü oluşuyla kıyaslanarak aslında diğer şehzadelerin Selim'den daha çok sevildiği söylenir. Şehzade Selim, lalasıyla arasında geçen konuşma sırasında, bu tutumuna kendisi açıklık getirir. Selim, böyle görünmesi sayesinde halkın kendisinden korktuğunu belirtir. Dolayısıyla şehirde asayişin sağlandığını söyler. Şehzade Selim'in tanıtıldığı bölümde, Trabzon'un bir liman kenti olduğu ve gelirlerinin büyük çoğunluğunu limana gelen mallardan alınan gümrük vergilerine dayandığı, Akkoyunlu ülkesini ele geçiren ve İran ile Azerbaycan'ı hakimiyeti altında tutan Şah İsmail yüzünden şehre gelen kervan sayısının iyice azaldığı ve bu yüzden gelirlerin düştüğü vurgulanır. Babasının devletin itibarını koruyamamasından ötürü Selim'in de rahatsız olduğu ve kendi vilayet sınırlarını korumak için zaman zaman vilayet çevresine seferler yaptığı bilgisi paylaşılır. Kısacası diğer şehzadelere nazaran Selim'in zor koşullara karşı dirençli, cesur, güçlü ve mücadeleden çekinmeyen girişken bir kişiliğe sahip olduğu izlenimi verilir. Böylelikle Selim karakterinin okurun huzuruna çıktığı ilk bölümden itibaren devleti idare etme konusunda liyâkat sahibi olduğu ve taht yolunda verilecek mücadelede kardeşleri karşısında güçlü bir rakip olduğu yavaş yavaş okurun zihnine kazınır.

3.5 Roman Karakteri Olarak Şahkulu Halife

Romanda, Tekke vilayetinde dergâhı bulunan Şahkulu Halife karakteri bir yan karakter olarak yer alır. Anadolu coğrafyasında yaşayan Kızılbaş Türkmenlerin o dönemki düşüncelerini ve duygularını temsil eder. Etrafındaki sufiler ona yürekten bağlıdır. Bunun yanı sıra tüm tarikat mensupları Kızılbaşların lideri olarak Osmanlı Padişahı Bayezid'i değil, Şah İsmail'i tanımaktadır. Erdebil'e gidip Şah İsmail'e bağlılıklarını sunmak için can atarlar, tıpkı Anadolu'nun başka vilayetlerinde yaşayan diğer Kızılbaş Türkmenler gibi. Erdebil'e gitmek için yola çıkan Türkmenler, Osmanlılar tarafından cezalandırılıp topraklarından sürülmektedir. Bu noktada yazarın Kızılbaş Türkmenlere, o çağa hakim Sünni bakış açısından farklı olarak yaklaştığını ve onları ötekileştirmediklerini vurgulamak gerekir. Romanda Kızılbaşlar, İslam'a ihanet eden kafirler olarak betimlenmez. Anlatıcı, Kızılbaşlar'ı, İslamı farklı yorumlayan İslami bir grup olarak aktarır. Dolayısıyla Gündüz'ün onları, İslam'a getirdikleri farklı yorumlar nedeniyle yargılamaktan kaçındığı görülür. Tam tersine onlara karşı sempatiyle yaklaşarak onları anlamaya ve doğru anlatmaya çaba gösterdiğine tanık oluruz. Sunniler, Kabe'ye gitmek yerine neden Erdebil'e, Şah İsmail'e varmak istedikleri konusunda Kızılbaşları eleştirirler. Bunun üzerine Kızılbaş tarikatı lideri, Sünnilere, Kızılbaş inançlarıyla ilgili açıklamalarda bulunarak kendi inanç ve ibadet anlayışlarına ilişkin şu bilgileri verir:

Haşa kim demiş Medine'de Resulullah'ı ziyaret etmeyiz diye. Ederiz elbette. Bizler sufileriz. Kuran'da dört kapı ve kırk makamda ne buyruldu ise ona uyarız. Bu dört kapı nedir? Şeriat, hakikat, marifet, tarikat. Kırk makamın hepsi olursa ne olur? Hakikat olur. Şeriat kapısını bilmeyenlerin şeriatı tam olmaz. Şeriat kapısına uymayanların zahiri Müslüman olmaz. Zahiri Müslüman olmayanın da batını sufi olmaz. Şeriat kapısı Resulullah'ın kapısı değil mi? Şeriat kapısında olan talip de oruç, zekat, hac ve namazını yerine getirir. Şimdi Kabe iki tanedir. Birini Azer oğlu İbrahim bina etti, Beytullah'tır, Mekke'dedir. Müslümanın gücü yeterse hacca gider, Beytullah'ı tavaf eder, içine girmeye çalışır. Diğerini ise Allah bina etmiştir. O müminin gönlüdür, kalbidir. Kabe'yi insanlar seyreder, kalbi ise Allah. (...) (Gündüz, 2020, s. 55).

Üstte alıntılanan açıklamalarla, Gündüz'ün okuyucuya, Kızılbaşların inançlarına saygı duyulması yönünde mesajlar vermek niyetini taşıdığı sezilenir.

3.6 Roman Karakteri Olarak Akıl Sahipleri

Romanda Şehzade Selim'in tahta çıkmak için en uygun aday olduğu, olay örgüsü ilerledikçe açıklık kazanır. Bu noktada Selim'in güçlü kişisel özelliklerinin yanı sıra onu destekleyenlerin doğru hamlelerde bulunması da rol oynar. Anlatıcı, romanda akıl sahipleri diye adlandırdığı bir zümrenin varlığından söz eder. Söz konusu zümre; sağduyulu, bilge, varlıklı ve devlet yönetiminde güç sahibi birtakım seçkinlerden, üst düzey yöneticilerden oluşmaktadır. Ancak onların kimler olduğu açık edilmeyerek esere gizem katılır. Bu zümre, devletin bekasını korumak için gerektiğinde birtakım hamleler yapar. Yapıtın sonuna doğru bu zümrenin Selim'in tahta çıkmasını sağlamak için ona maddi ve manevi yardımlarda bulunduğu görülür. Çünkü Selim'in tahta çıkmaması, çok yetenekli olduğu ve oldukça üstün meziyetlere sahip olduğu bilinen oğlu *Süleyman*'ın da babasını müteakip tahta çıkma olasılığının kalmaması anlamına gelecektir. Dolayısıyla devleti eski gücüne kavuşturabilecek gerekli meziyetlere sahip Selim'in, Sultan olması elzemdir.

Burada özetlenen tezlerden, Osmanlı Devlet yönetiminde, padişah ve vezirlerden başka akıl sahibi diye nitelendirilen bir topluluğun da söz sahibi olduğu sonucuna ulaşılabilir. Ayrıca yazarın bu ayrıntıları Selim'in tahta çıkarken girişeceği mücadelede yapacaklarını mazur ya da haklı göstermek için özellikle metne yerleştirdiği çıkarımına varılabilir.

4. KANLI MÜCADELELER VERİLEREK KAVUŞULAN TAHT

Romanın sonunda, Sultan Bayezid tahta çıkması için Selim'e mektup gönderir. Bunun üzerine Selim Topkapı Sarayı'na gelerek tahtı babasından devralır. Selim, babasını, doğduğu yer olan Dimotika'ya gönderir; fakat II. Bayezid yolda ölür. Bu gelişmenin ardından Sultan Selim'in (1512-1520) babasını zehirlediğine ilişkin dedikodular çıkar. Bununla birlikte anlatıcı, ciddi sağlık sorunları yaşayan II. Bayezid'in eceliyle ölmüş olabileceğine ilişkin imalarda da bulunur. Başka bir deyişle Sultan II. Bayezid'in ölümünün arkasında Selim'in bulunduğu ilişkin açık bir delil sunmaz. Sonrasında, Sultan Selim kardeşlerinin tahtı ele geçirmek için harekete geçtikleri yönünde duyumlar alır. Önce Şehzade Korkut'u boğdurarak idam ettirir. Ardından otuz bin kişilik ordu toplayarak harekete geçtiğini öğrendiği Şehzade Ahmet'e karşı ordusuyla muharebe eder ve savaşın sonunda Şehzade Ahmet ölür. Kardeşini alt eden Sultan Selim Osmanlı tahtındaki yerini sağlama alır. Ne ki babasını, kardeşlerini ve yeğenlerini feda ettiği için üzgündür. Ancak lalası Halimî Çelebi devletin geleceği için bunun ödenmesi gereken kaçınılmaz bir bedel olduğu anlamına gelen sözler söyleyerek onu teselli eder.

5. (TARİHİ) ROMAN ve GERÇEKLİK

Bedel bağlamında gerçeklik meselesini ele alırken yapının “tarihi roman” alt türüne ait olmakla birlikte sonuçta bir “roman” olduğunu akıldan çıkarmamak gerekir. Kundera (2009), tarihçiyle romancının ve dolayısıyla tarih kitabıyla romanın arasındaki farka dikkat çeker. Ona göre roman gerçekliği değil varoluşu inceler. Varoluş ise olmuş bitmiş bir şey değildir; varoluş, insani olabilirliklerin alanıdır, insanın olabileceği her şey, yapabileceği her şeydir. Bununla birlikte yazar, tarihsel durumu, insanlık durumuna ait, ondaki bir şeyleri ifşa eden bir olabilirlik olarak görebilir. Böyle bir bakış açısına sahip bir yazarın, gerçekliği olduğu gibi tasvir etmesine karşı olmadığını bildirir (Kundera, 2009, ss. 55, 57). Tekin (2001), romanın temelinde kurmaca bir özellik taşıdığına işaret eder. Roman, yaşamdan aldığını kendi mantığına göre kurmaktadır. Ancak yaşam dışımızdadır ve ölüdür. Genel anlamda sanat, dar anlamdaysa edebiyat yaşamı kendi mantığına yeniden canlandırır. Bunu yaparken de yaşamı anlatmaktan çok yorumlar ve kurar. Dolayısıyla, kurulan şeyin inşa edilen şey anlamına geldiği göz ardı edilmemelidir (Tekin, 2001, ss. 11-12). Gümüş'e (2014) göre roman, hayatı yeniden yaratacaksa, bunu gerçekte olduğu gibi ve yalnızca gerçeğin diliyle yapmaz. Düşlerden, hayallerden, metafizikten, yapılmış dil biçimlerinden, imgelerden, metaforlardan, bütün söz sanatlarından yararlanır (Gümüş, 2014, s. 162). Aktulum (2014), romanla tarihin kesiştiği söz konusu alt türe söylem açısından yaklaşır. Tarihi romanlarda, romanın tarihselleştiğini, tarihinse romanlaştığını belirtir.

Bu durum başlangıçta bir zıtlaşmanın varlığı gibi algılanabilir. Çünkü tümüyle “gerçek” arayışında olan tarihle, “kurgu” (ya da gerçeğe benzerlik) arayışında olan romanın, yani iki ayrı alanın birlikteliği söz konusudur. Öte yandan bu durum iki disiplin arasında bir alışverişin olduğuna da gönderme yapar. Aktulum, üstte Tekin’in romanı açıklarken başvurduğu açıklamayla örtüşen bir çıkarımda bulunur: Tarihi romanda tarih yeniden biçimlendirilir, bir başka deyişle yeniden yazma işlemi gerçekleştirilir (Aktulum, 2014, ss. 27-28). Taştan (2014), romanın hayatın gerçeklerini kendi iç gerçekliği haline getirerek yeniden sunduğunu vurgular. Roman sanatı için önemli olan da romandaki kurmaca gerçekliğin dış dünyayla uyumu veya uyumsuzluğu değildir. Bir romanın gerçekçiliği üzerine değerlendirmede bulunurken yazarın yarattığı kişilerin kurmaca dünya içinde ne ölçüde tutarlı ve gerçekçi olduğuna bakılmalıdır (Taştan, 2014, s. 163). Koçak (2014), tarihi romanlarda anlatılanları doğruluk ve gerçekçilik açısından ele alır. Ona göre tarihi romanlar iki boyutlu doğruları ve gerçekleri bünyesinde barındırır: tarihi (bilgisel) gerçekler ve felsefi (olgusal) gerçekler. Tarihi gerçekliklere bağlı kalmanın yazarın tercihiyle ilgili olduğunu söyler. Ancak okurun, tarihin gerçeğe en yakın bir biçimde kurgulanmasını, anlatılanların ve verilen bilgilerin tarihi döneme uygunluk arz etmesini isteme hakkı olduğunun altını çizer. Felsefi gerçekliği ise, romana konu edilen olayın, kişilerin, çevrenin, konuşmaların ve ilişkilerin gerçek hayatla uygunluk göstermesi şeklinde izah eder (Koçak, 2014, ss. 62-66).

Üstte değinilen görüşler ışığında, *Bedel* romanı bağlamında gerçeklik üzerine kısaca şu değerlendirmede bulunabiliriz: Yapıtta, 16. yüzyılın başında Osmanlı Devleti’nin karşı karşıya kaldığı toplumsal, ekonomik, idari ve siyasi sıkıntılardan dolayı ortaya çıkan taht kavgasına odaklanılmıştır. Dolayısıyla, tarihi belgeler aracılığıyla gerçekten yaşandığını bildiğimiz olaylar, roman anlatı biçim ve tekniklerinden yararlanılarak yeniden yazılmıştır. Bu taht kavgası, daha çok roman karakteri olarak karşımıza çıkarılan Sultan II. Bayezid ve oğulları arasındaki mücadele üzerinden yansıtılmıştır. Bu noktada da tarihte gerçekten yaşamış kişilerin kurgu evreninde, itibari bir dünyada yeniden canlandırılmışlardır. Yazarın, söz konusu döneme özgü bireysel, toplumsal, çevresel, mekânsal, ekonomik, sosyal, siyasal vb. özellikleri inandırıcı ve olabirlik çerçevesinde “gerçekçi” bir biçimde aktardığı görülmüştür. Ancak her hâlükârda yazarın, tarihi gerçekliklerden yararlanarak/esinlenerek bir roman yazmış olduğunu unutmamak gerekir. Bu bağlamda, bilhassa karakter çiziminde, karakterlerin duygu, düşünce ve hayallerini aktarırken kurgunun olanaklarından bolca yararlandığını vurgulamak gerekir. Kısacası, olay örgüsünü oluşturan her ayrıntıyı ya da roman karakterlerinin yapıtta betimlenen durumlara- olaylara karşı verdikleri duygusal-davranışsal tepkileri, söyledikleri sözleri ya da içlerinden geçirdikleri düşünceleri kurgu evreni dahilinde değerlendirmek gerekmektedir. Aksi halde iki farklı disiplin olan tarihle edebiyatı birbirine karıştırma tehlikesi doğar.

SONUÇ

Bir tarihçi olan Tufan Gündüz, *Bedel* aracılığıyla kendi çalışma alanı içerisinde yer alan tarihi bir döneme ve kişiliklere ilişkin bilgileri, tarih kitabı formu yerine bir edebiyat türü olan roman daha doğrusu *tarihi roman* formunda okurlara sunmuştur. Ancak Gündüz *Bedel*'de, tarihin bilimsel gerçekleri aktaran bir bilim olduğu görüşünün altını oyan yeni tarihselci bir yaklaşım sergilememiştir. Yazarın bu roman bağlamında, tarih anlatımını/öğretimini farklı bir 'alan'a taşıdığını vurgulamak gerekir. Başka bir deyişle tarih, kurgu evrenine *konuk* olmuştur. Ancak yazarın, kurgunun kendine özgü evreninde tarihsel gerçeklikleri göz önünde bulundurarak ve bunları çarpıtmadan yol aldığını vurgulamak gerekir. Bir başka deyişle, yazar klasik roman anlayışıyla doğru olarak kabul ettiği tarihi gerçekliklere bağlı kalmıştır. Nitekim *Bedel*'i anlattığı geçmiş dönemi gerçekçi bir biçimde yansıtmak ve okurun olayların geçtiği çağın bakış açısını kavramasına yardımcı olacak bir biçimde kurgulamıştır. Bu kitabı okuyan okurlar, kolaylıkla Gündüz'ün doğruluğuna inandığı tarihsel bilgileri özüne bağlı kalarak roman biçimine yeniden aktardığı izlenimini edinebilirler. Nitekim bir tarih profesörü olan Gündüz, üstte belirtilen uzmanlık alanları arasında yer alan Osmanlılar, Safeviler ve Kızılbaş Türkmen aşiretlerini konu edinmiştir. Bununla birlikte Osmanlılarla Safevilerin, Sünnilerle Kızılbaşların arasındaki kanlı husumetleri onaylamadığı, çünkü her iki kesimin de Türk ve Müslüman olduğu -ve dolaylı olarak ayrışmaktan değil, birlik olmaktan yana olduğu- gibi iletileri metne yedirmekten geri durmamıştır. Ayrıca çoğu zaman Osmanlı Devleti'nin olumsuz anılmasına neden olan ve taht mücadelesinden kaynaklanan baba-oğul-kardeş katli meselesinin, dönemin koşullarında kaçınılmazlığını ve devletin bekasının buna bağlı olduğunu okurun algılamasına katkı yapmayı amaçlamıştır. Bu bağlamda yazarın, metne ideolojisini katmakta tereddüt etmeyerek romanı araçsallaştırdığının altını çizmek gerekir. Bununla birlikte tarihin gençlere (ve de yetişkinlere) sevdirmesinde ve öğretilmesinde işlevsel bir rol oynayabilecek bir eser vermiştir. Unutulmamalıdır ki tarihi roman, okurların, geçmişte yaşanan acılardan, zaferlerden, düşlerden, hayal kırıklıklarından vb. ders çıkarmalarına olanak tanır. Geçmişte yaşananların bilincinde olmak, şimdi ve geleceğe ilişkin korku ve kaygıların üstesinden gelmekte okura yardımcı olur (Kantor, 1967, ss. 1-2).

KAYNAKÇA

- Aktulum, K. (2014). Romanesk Söylemin Tarihselleşmesi ya da Tarih'i Yeniden Yazmak. II. Milletlerarası Tarihi Roman ve Romanda Tarih Sempozyumu Bildiriler Kitabı (ss. 26-37). Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği.
- Biyografya. (30.03.2021). Tufan Gündüz. <https://www.biyografya.com>
- Britannica. (04.04.2021). Sir Walter Scott. <https://www.britannica.com>
- Çelik, Y. (2002). Tarih ve Tarihi Roman Arasındaki İlişki Tarihi Romanda Kişiler. Bilig, 22, 49-68.
- Göncü, M. (2018). Türk romanında kendi tarihine (Anadolu öncesinde Türkler, Osmanlılar, Milli Mücadele) yönelmesinde belirgin bakış açısı var mıdır? Varsa bu farklılıkları romanlara ve yazarlara atıf yaparak belirtebilir misiniz? M. Narlı (Ed.), 40 Soruda Türk Romanı içinde (ss. 171-175). İstanbul: Ketebe Yayınları.

- Gümüş, S. (2014). Romanın Şimdiki Zamanı. İstanbul: Can Yayınları.
- Gündüz, T. (2020). Bedel. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. (30.03.2021). Personel Akademik Personel Prof. Dr. Tufan Gündüz. <http://www.turkiyat.hacettepe.edu.tr>
- Huyugüzel, Ö. F. (2018). Eleştiri Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kantor, M. (1967). The Historical Novelist's Obligation to History. Macon, Georgia: Wesleyan College.
- Koçak, M. (2014). Tarih Romanda Tekerrür Eder mi. II. Milletlerarası Tarihî Roman ve Romanda Tarih Sempozyumu Bildiriler Kitabı (ss. 62-66). Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği.
- Kundera, M. (2009). Roman Sanatı (3. bas). (A. Bora, Çev.). İstanbul: Can Yayınları.
- Lodge, D. (2017). Bilinç ve Roman. (A. Ören, Çev.). Ankara: Hece Yayınları.
- Lukács, G. (1989). The Historical Novel. (H. ve S. Mitchell, Çev.). London: Merlin Press.
- Nietzsche, F. (2006). Tarihin Yaşam İçin Yararı ve Sakıncası. (M. Tüzel, Çev.). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Özdemir, E. (1981). Yazı ve Yazınsal Türler. Ankara: Karacan Yayınları.
- Politi, T. (2004). Dokimia Gia To İstoriko Mithistorima [Tarihi Roman Üzerine Denemeler]. Atina: Ekdoseis Agra.
- Sahinis, A. (1981). To İstoriko Mithistorima [Tarihi Roman] (3. bas.). Selanik: Ekdoseis Konstantinidi.
- Sipahioğlu, S. (11.09.2018). Turgut Özakman. Ahmet Yesevi Üniversitesi Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. (Erişim 21.06.2021) <http://www.teis.yesevi.edu.tr>
- Taştan, Z. (2014). Tarihi Gerçekler ve Kurgusal Gerçeklik Bağlamında Tarihi Roman. II. Milletlerarası Tarihî Roman ve Romanda Tarih Sempozyumu Bildiriler Kitabı (ss. 159-169). Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği.
- Tekin, M. (2001). Roman Sanatı Romanın Unsurları (11. bas). İstanbul: Ötüken.
- Tsiolis, Y. (1996). Theoria Tis Logotehnias [Edebiyat Teorisi]. Atina: Ekdoseis Kastanioti.
- Tutucu, M. (2020). Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bedrettin Destanı'na Yeni Tarihselci Bir Bakış: Farklı Şeyh Bedrettin Portreleri. Ayrıntı Dergi, 33, 111-117.
- Walsh, J. P. (1972). History is Fiction. Horn Book Magazine (Feb.) 17-23. Boston: Horn Book Inc.